

# DÅBENS HISTORIE

## Dåbens mytiske grundlag

I alle fire evangelier i Det Nye Testamente står Jesu egen dåb beskrevet. Jesus kommer til Jordanfloden, hvor han møder Johannes Døbereren, som døber Jesus i flodens vand. Helligånden kommer til syne i form af en due og ifølge de synoptiske evangelier lyder i der i det samme en stemme fra himlen: "Du er min elskede søn, i dig har jeg fundet velbehag!".<sup>1</sup>

Dåb var ikke en almindelig praksis inden for jødedommen, men på Jesus tid var der opbrud i de almindelige religiøse rammer. Der kom for eksempel forskellige konkrete bud på, hvem der kunne opfylde forventningerne om en Messias/frelser komme.

Johannes Døbereren var en omvandrende hellig mand med en asketisk livsførelse. Ifølge evangelierne kaldte han folk sammen, for at de skulle fortryde deres dårlige gerninger og begynde et nyt og bedre liv. Overgangen til denne nye livsstil blev så markeret med et renselsesritual, hvor Johannes døbte de angrende med Jordanflodens vand. Ifølge disse kilder regnede Johannes sig ikke som værdig til at døbe Jesus - fordi han mente at Jesu religiøse autoritet var højere. Denne udlægning kan dog være en senere kristen iscenesættelse af forholdet mellem Jesus og Johannes, som måske snarere havde en konkurrerende religiøs praksis. I islam kendes Johannes Døbereren som profeten Yahya.



Figur 1: Uddrag fra dug med Johannes døbereren som døber Jesus som motiv. Frederiksborg Slots Museum. Foto Leif Tuxen

Som det allersidste i Matthæusevangeliet står dåbsbefalingen, også kendt som *missionsbefalingen*, i kap. 28, vers 18-20:

*Mig er givet al magt i himlen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befaleet jer. Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende.*

Man kan undre sig over at denne centrale opfordring ikke kan læses i de andre evangelier. Ikke desto mindre er det blevet et helt centralt skriftsted, både i forhold til at understrege dåben som et centralt ritual og i forhold til at understrege kristendommen som en universel og missionerende religion, der gennem tiden har haft fokus på at gøre alle folkeslagene til Jesu disciple.

<sup>1</sup> Markusevangeliet kap. 1, Matthæusevangeliet kap. 3 og Lukasevangeliet kap. 3.



# DÅBENS HISTORIE

## Dåb i urkristendommen

Efter Jesu korsfæstelse opstod troen på at han var opstået fra de døde, at han var den ventede Messias og Guds søn og dermed opstod kristendommen som en anden religion end jødedommen. Kristendommen begyndte hurtigt at blive udbredt i Mellemøsten, Nordøstafrika og Sydeuropa og blandt de nye troende blev dåben brugt som overgangsritual til at omvende sig til kristendommen.

Til at begynde med var de døbte kun voksne, som bekendte sig til troen på Jesus som Messias, eller som det hurtigt kom til at hedde på græsk *Khristós* - i latiniseret form *Kristus*.

For at blive døbt, skulle man gennem en periode med oplæring i kristendommens centrale lære, fx gudsopfattelsen, Jesu liv og lære, etik og forståelse af ritualer som nadver og selve dåbens betydning. Denne periode blev kaldt *katekumenat*.

I den tidlige kristendom blev der sat store krav om den rette livsførelse for de døbte, og derfor begyndte nogle af dem, der ønskede at blive kristne, at udskyde dåben. Derfor indførte man en "for-dåb" (1. katekumenat) som gik forud for selve dåbsritualet.

Da kristendommen blev mere udbredt i 300-tallet, begyndte man at døbe børn og slække på forventningerne til de døbte - kun ceremonierne fra katekumenatet blev bevaret i ritualer, for eksempel at man skulle bekræfte trosbekendelsen.



Figur 2: Billede et etiopisk-koptiske bibelmanuskript. Området, hvor Etiopien ligger i dag, havde en stor jødisk befolkning, hvoraf mange omvendte sig til kristendommen i de første århundreder e.v.t. (University of Oregon Museum of Natural and Cultural History, Shelf Mark 10-844)



midtiverden.dk

FOLKEKIRKENS SKOLETJENESTE  
BALLERUP - FURESØ

# DÅBENS HISTORIE

uren i 40 dage efter fødslen og kunne ikke komme i kirken før senere.

## Den katolske kirke i middelalderen

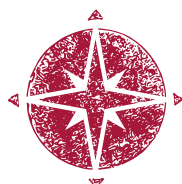
Da den vestlige del af Romerriget brød sammen i 476, blev den *katolske* (d.v.s. "universelle") kirke et samlingspunkt på tværs af de forskellige nye lande og stater, som opstod. Kristendommen blev spredt ud over større og større dele af Europa. De steder, hvor kristendommen var veletableret, gik man over til kun at have barnedåb. Dåben blev et sakramente, som skulle udføres hurtigt efter barnet blev født. Babyen sås som en lille hedning indtil det var døbt og kom under nåden. Derfor kunne det ikke blive frelst, hvis det døde inden dåben. Af denne grund kender man også til beskrivelser af nødsakramenter fra den katolske periode i danmarkshistorien (ca. 1000-1536), hvor man fx beskrev, hvordan man om vinteren kunne nød-døbe barnet i øl, hvis alt vandet var frosset til - det var et spørgsmål om evigt liv eller åndelig død.

Ved dåben skulle barnet symbolsk genfødes ved fuld neddykning i den dybe døbefont - i Faderens, Sønnens og Helligåndens navn. Dåbsvandet blev indviet hver påske og har sikkert ikke været lige rent året rundt. Døbefonten var ofte placeret lige inden for kirkedøren, for at ritualet kunne ske hurtigt efter at det lille udøbte barn var kommet ind i det hellige rum. Ritualet begyndte med et lille uddrivelsesritual (*exorcisme*), som skulle bortjage onde kræfter, som prøvede at få magt over barnet. Da barnet skulle døbes hurtigt - ca. en uge - efter at det blev født, blev det båret til dåben af sin Gudmor. Barnets egen mor blev nemlig dengang regnet for rituel

I den østlige del af Romerriget, hvor græsk var hovedsproget, blev ved med at være et kristent romersk rige frem til 1453. Den katolske kirke i vest og den østlige ortodokse kirke var langsomt blevet mere og mere opsplittet fra hinanden, og i 1054 skete den endelige opsplittning, hvor Paven i Rom og Patriarken i Konstantinopel brød endeligt med hinanden. I den ortodokse kirke praktiseres barnedåb med fuld neddykning.



Figur 3: Dåbsceremoni for Isabella, datter af Karl d. V, British Library, Catalogue of Illuminated Manuscripts



midtiverden.dk

FOLKEKIRKENS SKOLETJENESTE  
BALLERUP - FURESØ

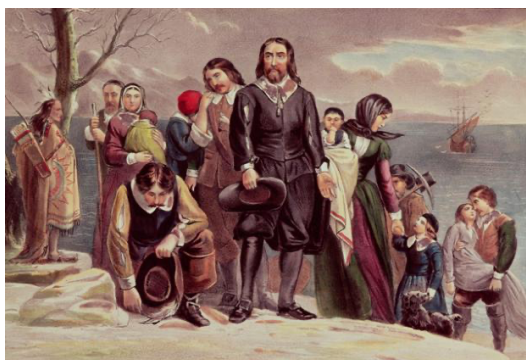
# DÅBENS HISTORIE

## Efter reformationen

Billedet af altertavlen fra Torslunde kirke viser meget godt, hvad der sker i kirken efter den lutherske reformations indførsel i Danmark i 1536.

Dåben blev forandret fra fuld neddykning af barnet, til at det får lidt vand på toppen af hovedet, som man også kender det fra nutiden. Nadveren blev for alle, både brød og vin. Oplæsning fra Bibelen, prædiken og salmesang blev centralt i gudstjenesten, og det foregik nu på folkesproget i stedet for på latin.

Dåben var sammen med nadveren ét ud af to sakramenter som Luther bevarede efter reformationen - fordi han fandt belæg for dem i Bibelen. Dåben var vigtig, fordi barnet via den kom under nåden og nu bare skulle oplæres i den rette tro for at have mulighed for at nå frelsen. Barsedåben var vigtig og central som en understregning af, at mennesket ikke selv kunne præstere noget for at nå frelsen - det var ifølge Luther gennemgribende opfyldt af arvesynden og kunne kun via troen på Jesu sonoffer nå frelsen.



Figur 5: Landgang af de første "pilgrimme" fra skibet Mayflower i Plymouth, 1620



Figur 4: Altertavle fra Torslunde kirke, 1561. Nationalmuseets middelalder- og renessancesamling.

## Voksendåb

Med de reformatoriske bevægelser opstod også kirkesamfund, som havde anderledes fortolkninger af kristendommen og den livsstil, man burde følge. Mange af disse andre reformerte grupper var karakteriseret ved at de praktiserede trosdåb for voksne og ikke barnedåb. De blev kaldt anabaptister af deres omgivelser, hvilken kan oversættes til "dobbelt-døbere" eller "gendøbere".

Men de døbte kun én gang, nemlig som et overgangsritual til et bevidst, voksent trosliv. De forkastede læren om arvesynden, og dermed var det ikke nødvendigt at døbe børnene, der blev set som uskyldige. Mange af disse bevægelser havde høje håb til, hvor helligt et liv, deres medlemmer kunne leve som voksne, døbte mennesker. Bevægelserne kom ofte i konflikt med de etablerede kirker i de lande, som de opstod i, hvad enten det var den katolske eller en reformatorisk. Derfor udvandrede mange af disse trossamfund til kolonier i Den Nye Verden: Amerika, Afrika og Australien. I nutiden er Southern Baptist Convention det næststørste trossamfund i USA i dag (efter den katolske kirke).



midtiverden.dk

FOLKEKIRKENS SKOLETJENESTE  
BALLERUP - FURESØ

# DÅBENS HISTORIE

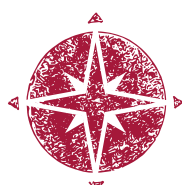
## Dåb i nutidens Danmark

I nutidens danske kristendom findes både barnedåb og trosdåb udbredt blandt kristne trossamfund. Kirkesamfund som Den katolske kirke, De Ortodokse Kirker og Folkekirken i Danmark har barnedåb. Andre store kirkesamfund som Baptisterne og karismatisk kristne kirker som fx Pinsekirken, har voksendåb.

I den danske folkekirke diskuterer man i dag dåbens betydning og de ritualer, der bruges til at markere den. Der er både en diskussion at selve ritualer: er det forståeligt nok? Skal sproget gøres lettere? Og der er en diskussion af forståelsen af ritualer. Skal det forstås på den klassiske, dogmatiske lutherske måde? Eller er dåben en markering af Guds kærlighed i en senmoderne virkelighed?



Figur 6: Reklame for Drop in-dåb - et udbredt fænomen i nutidens Danmark



midtiverden.dk

FOLKEKIRKENS SKOLETJENESTE  
BALLERUP - FURESØ